

NUMMER 3.2023 • Nämndeman i fokus • Nytt och noterat • Föreningsnytt •

Domstolsverket informerar • En tidning från Nämndemännens Riksförbund

Nämnde mannen

NYA NÄMNDEMÄN:

**PÅ VÄG TILL
KUNSKAP**

PORTRÄTTET: SAMUEL LINDBERG

BROTT MOT BARN KARTLAGDA

MED DNA SOM BEVIS

Jag är fördomsfri, eller?

NU ÄR SOMMAREN slut för denna gång. Jag hoppas ni haft möjlighet att njuta, koppla av och hitta tid för återhämtning.

HUR STÅR DET TILL med dina fördomar? För några år sedan fick jag förmånen att närvara på en utbildningsdag via mitt yrke i Region Skåne. Vi skulle diskutera fördomar. Jag tänkte i mitt stilla sinne: "Det här blir ju enkelt, jag som är så fördomsfri!" Vi skulle prata om hur vi sätter etiketter på människor utifrån deras klädsel, sätt att prata och kroppsspråk. Övningen var upplagd så att en, för oss okänd, person presenterade sig. Vi andra skulle sedan beskriva vad personen arbetade med, ålder, utbildning, fritidsintressen med mera. Det visade sig ganska snabbt hur fel vi hade. Våra förutfattade meningar spelade oss ett spratt!

I VÅR ROLL som nämndemän är förmågan att vara just fördomsfri och objektiv mycket betydelsefull. För att en fördom ska kunna ge vika måste vi nog först av allt inse att vi har den. "Den största fördomen är att tro att vi fördomsfria", som någon har sagt. Att prata med andra om våra fördomar, som vi gjorde på utbildningsdagen, var nyttigt för mig och kan säkert vara det för andra. Kunskap och fakta är också ett sätt att punktera fördomar.

NÄR VI SITTEr i domstolarna ska vi lyssna på det relevanta, ta in den information vi behöver, bedöma om åklagaren har lagt fram tillräckliga bevis och därefter döma utifrån den kunskap vi har.

Rättsväsendet består av människor av kött och blod, vilket innebär att man inte kan utesluta den mänskliga faktorn. Men att låta oss styras av förutfattade mening-

ar leder fel – och det ska göra allt för att undvika.

PROBLEMET MED fördomar är precis som det låter, att människor blir dömda på förhand. Att bli behandlad utifrån någon annans för-

domar och inte utifrån den man är, kan vara otroligt frustrerande och ibland rakt av skadligt. Människor tenderar också att gradvis utvecklas i den riktning som andras förväntningar stakar ut.

JAG HAR SJÄLV upplevt tillfällen då nämndemän som har medverkat vid förhandlingar i domstol sedan i nämndemannarummet uttryckt sina tankar och ibland fördomar. Hur ska vi som kolleger agera i dessa fall? Jag lämnar frågan öppen till dig. Det jag kan säga är att vi inte ska medverka till att sprida fördomar vidare. Det ingår definitivt inte i vårt uppdrag som nämndemän.

Linda Ingvarsson

VICE FÖRBUNDSORDFÖRANDE
NÄMNDEMÄNNENS RIKSFÖRBUND

NÄMNDEMAN I FOKUS

Malin Sönnerlid, 38

Nämndeman i Eskilstuna tingsrätt

BOR: Hus i Torshälla.

FAMILJ: Fru och tre barn, 6, 6 och 11 år. **YRKE:** Byggnadsingenjör. **FRITID:** Familj och träning.

FOTO: PRIVAT

FLER OCH OLIKA ÖRON GÖR RÄTTSSÄKERHETEN BÄTTRE

Varför är du nämndeman?

Jag är intresserad av juridik, kriminologi och människoöden. Det verkade vara ett spännande uppdrag.

Hur gick det till när du blev vald?

Jag hade hört att det var genom ett parti man kunde bli nämndeman. Så jag gick till ett parti och sa rakt ut: "Hej, jag vill bli medlem, för jag vill bli nämndeman." De ville nog att jag skulle bli en aktiv partimedlem, men det har jag inte tid med. Det var en lite konstig väg att gå kan jag tycka. Det borde finnas andra sätt att bli nämndeman, än via ett parti.

Du blev nämndeman 2020, hur har det varit?

Oerhörd spännande. I början var det så klart lite nervöst. Som "vanlig" människa känner man ofta inte till hur rätts-

systemet fungerar. Utifrån vad jag har sett verkar det fungera bra. Det är ordning och reda, och de beslut vi fattar är välgrundade. Det är viktigt, eftersom vi har människors framtid och öden i våra händer.

Du är ganska ung, hur har du blivit mottagen?

Jag har blivit väldigt väl mottagen av mina kolleger. Att jag är yngre var faktiskt ett av skälen till att jag blev nämndeman. Vi ska ju spegla samhället, med ålder, bakgrund och kön, och så är det inte riktigt idag.

Vad tillför ni som lekmän?

Vi är flera personer med skilda bakgrunder som får höra samma historia i domstolen. Vi landar visserligen oftast i samma bedömning, men jag tror ändå att flera öron och olika öron gör rättssystemet bättre.

Innehåll

NR 3.2023

- 4 På väg till kunskap
- 8 Nytt och noterat
- 10 Porträttet: Samuel Lindberg
- 13 Domstolsverket informerar
- 14 120 000 brott mot barn kartlagda
- 16 Med dna som bevis
- 19 Sista ordet

13

Ung nämndeman

16

Med dna som bevis

OMSLAG: Thomas Östlund

Nämnde mannen

Ges ut av Nämndemännens Riksförbund och distribueras till aktiva nämndemän i Sverige, via domstolarnas nämndemannarum. Presslagt augusti 2023. Årgång 46.

REDAKTÖR: Thomas Östlund, thomas@thomasostlund.se, tel: 070 541 76 28 **ART DIRECTOR:** Ninni Oljemark, Kombinera AB **ANSVARIG UTGIVARE:** Roine Hangvar, e-post: roine.hangvar@nmrf.se

TRYCK: Norra Skåne Offset. Citera gärna, men ange källan. Redaktionen ansvarar ej för insänt, ej beställt material. Övrig information om tidningen och Nämndemännens Riksförbund, se sidan 19. **ISSN 03448-4351**

På väg till kunskap

Utbildning – nyckel för att nya
nämndemän ska klara uppdraget

Den 1 januari 2024 tillträder tusentals nya nämndemän. För många är det första gången de någonsin träder in i en rättssal. Hur förberedda är de egentligen för uppdraget? Och vad gör domstolarna för att utbilda nämndemännen?

Den 6 juni 2023 ifrågasatte Dagens Nyheter i en ledare om utbildningen av nämndemän håller måttet, med tanke på det stora ansvar och de påfrestningar uppdraget innebär.

Det är de enskilda domstolarna som ansvarar för utbildningen av nämndemän. Den mest intensiva utbildningsperioden är hösten innan nya nämndemän ska tillträda. Men även under mandatperioderna genomförs utbildningar, för de nya nämndemän som tillkommer.

Alla nya nämndemän ska genomgå utbildning, däremot finns inga uttryckliga krav om längd och innehåll. Domstolarna är egna myndigheter och avgör detta själva. Domstolsverket har tagit fram ett material som domstolarna kan använda vid utbildningen.

FOKUS PÅ DOMARROLLEN

– Fokus i utbildningen av nämndemän bör ligga på domarrollen och vad den innebär i form av att agera självständigt och uppträda korrekt. Som nämndeman representerar du domarkåren i Sverige, vilket är viktigt att tänka på. Det säger Erik Brattgård, tidigare hovrättspresident, numera rektor för Domstolsakademien, som ansvarar för kompetensutveckling av jurister i domstolarna.

Han betonar domstolarnas ansvar för att nämndemännen får den kunskap som krävs för att kunna utföra sitt uppdrag. Särskilt viktigt är det att betona nämndemännens oberoende.

– Det har hänt att jag mött nämndemän som betraktat nämndemannauppdraget som

ett politiskt uppdrag. Så är det ju inte alls, och därför är det viktigt med utbildning.

VIKTIG RESURS

I debatten hörs ibland ifrågasättande röster om att låta personer utan juridisk utbildning döma i domstolarna.

– Nämndemännens roll är en annan än juristdomarnas, och det bör återspeglas i utbildningarna. Om nämndemännen är klara över sin roll kan de bli en viktig resurs i domstolen för att bedöma lämplighet och skälighet till exempel i vårdnadsmål, men även när rätten värderar de bevis som lagts fram. Den juridiska sakkunskapen är det bäst att överläta till juristdomarna, säger Erik Brattgård.

Kontinuerlig kompetensutveckling av nämndemännen kan säkert behövas, menar han. Men som så mycket annat är det en fråga om resurser och prioriteringar.

– Tid är en bristvara i domstolarna, men jag hoppas verkligen att juristdomarna har antennerna ute och fångar upp kompetensbehoven bland nämndemännen,

Erik Brattgård,
rektor för Domstolsakademien.

EN HEL DAGS UTBILDNING – INTE MINDRE

– Domstolsverkets material för introduktions- och repetitionsutbildning av nämndemän vid mandattidens början är fantastiskt bra. Det gäller att domstolarna verkligen använder hela materialet, och då krävs en hel dags utbildning. Det säger

ROINE HANGVAR, förbundssekreterare i Nämndemännens Riksförbund.

Utbildning är ett av Nämndemännens Riksförbunds fokusområden. God utbildning är avgörande för att nämndemännen ska kunna utföra sitt uppdrag på ett bra sätt – och därmed säkra förtroendet för nämndemannasystemet, menar förbundet.

Roine Hangvar anser att domstolarna ge-

nerellt behöver höja ambitionsnivån när det gäller utbildning av nämndemän. Många domstolar gör ett bra jobb, men på flera håll behövs förbättringar.

– Utbildningstiden behöver förlängas från några timmar till en heldag. Det är en förutsättning för att hinna gå igenom hela Domstolsverkets material och

→ och ser till så att de har den kunskap som krävs för uppdraget.

OBLIGATORISKT FÖR NYA OCH GAMLA

Roger Petersson är kammarrättsråd vid Kammarrätten i Göteborg, näst störst av landets fyra kammarrätter. Han har i många år ansvarat för utbildningen av nämndemän. Utbildningsmaterialet från Domstolsverket är användbart, men Roger Petersson har kompletterat och utvecklat det på ett sätt

Roger Petersson,
kammarrättsråd
vid Kammarrät-
ten i Göteborg.

som passar hans intentioner och förhållandena i kammarrätten.

– Fokus ligger på nämndemännens roll som domare, men jag brukar även ta upp nyheter inom lagstiftningen som berör kammarrätten.

Det brukar bli tre, fyra utbildningstillfällen de år nya nämndemän tillträder, med tanke på att grupperna inte ska bli för stora. Utbildningarna, som är ungefär en halv dag, är obligatoriska för kammarrättens alla nämndemän.

– Den modellen fungerar bra. Det kommer hela tiden nyheter som nämndemännen behöver känna till. Dessutom har de mer erfarna mycket att tillföra de nya. Det bru-

dessutom ge tid för frågor och reflektion.

Roine Hangvar framhåller att utbildningsgrupperna inte ska vara för stora, och att utbildningen ska vara fysisk, inte digital.

MENTALT FÖRBEREDDA

Förutom att ta upp centrala frågor som exempelvis sekretess, jäv och opartiskhet, menar Roine Hangvar att det är viktigt att under utbildningen gå igenom vad som händer vid en rättegång – hur det går till rent praktiskt och hur nämndemännen förväntas agera. Många har aldrig tidigare varit i en domstol.

– Därför måste nämndemännen också mentalt förberedas på att de kommer att möta grova brottslingar, drabbade brottsoffer och ärenden som berör tvångsomhändertaganden av barn.

Alla som verkar inom domstolarna kan utsättas för hot och hat. Utbildningen bör

Roine Hangvar, förbundssekreterare i Nämndemännens Riksförbund.

ta upp denna fråga och klargöra hur nämndemän ska agera om de drabbas och hur de omfattas av domstolens säkerhetsorganisation.

– Det är viktigt att domstolarna nog förbereder de obligatoriska utbildningarna av nya nämndemän. Då ökar också förutsättningarna att vi kommer att utföra vårt uppdrag på ett bra sätt, säger Roine Hangvar.*

kar bli många spännande diskussioner, säger Roger Petersson.

SUNT FÖRNUFT

”Sunt förnuft och livserfarenhet”, är Roger Peterssons svar på frågan om vilka egenskaper en nämndeman bör ha. Han medger att det är svårt att lära sig detta, men betonar vikten av gott omdöme och en väl förankrad kunskap om vad nämndemannarollen innebär.

Under utbildningarna brukar Roger Petersson ta upp konkreta fall – även då övertramp har skett – för att åskådliggöra allmängiltiga regler och principer, till exempel när det gäller jäv och sekretess.

– Den som är det minsta osäker på vad som

gäller, bör fråga oss som arbetar i domstolen. Nämndemännen har också ett eget ansvar för att påtala om de behöver mer utbildning.

På utbildningarna brukar Roger Petersson förklara bakgrunden till att vi har nämndemän i våra domstolar.

– En del tror kanske att det är en modern företeelse, och blir överraskade när jag berättar att vi har haft ett medborgarinflytande i domstolarna i nästan tusen år. *

TEXT: Thomas Östlund

Berätta om nämndemannaföreningen

Många nämndemannaföreningar informerar om sig själva i samband med utbildningarna av nya nämndemän. Det är ett sätt att redan från start få de nya att se vikten av det arbete som görs i Nämndemännens Riksförbund och i den lokala föreningen – för att förbättra nämndemännens villkor. Det är så klart även ett sätt att få fler medlemmar till föreningen.

NÄMNDEMÄN VÄLKOMNAR UPPDRAG OM ÖKAD SÄKERHET

REGERINGEN HAR GIVIT i uppdrag till Domstolsverket att förstärka säkerhetsarbetet inom Sveriges Domstolar. Myndigheten ska kartlägga behov och föreslå säkerhetshöjande åtgärder. Nämndemännens Riksförbund välkomnar beslutet och skriver i en kommentar att den hårdnande samhällsutvecklingen haft en negativ påverkan på nämndemännens arbetsmiljö. Detta kan leda till ett minskat intresse för att söka sig till, eller stanna kvar i uppdraget som nämndeman, menar förbundet.

Domstolsverket ska redovisa sitt arbete senast 1 mars 2024.

Finns att läsa och ladda ner på www.domstol.se/domstolsakademien.

God domarsed

VAD BETYDER OBEROENDE? Vad innebär korrekt uppträdande och bemötande? Och hur är det med jäv och aktivitet på sociala medier? Detta är några frågor som tas upp i den nya skriften *God Domarsed 2023*, från Domstolsakademien inom Sveriges Domstolar. Drygt 130 sidor med viktig kunskap, även för nämndemän. Dessutom finns diskussionsfrågor till varje kapitel och litteraturlista.

Barns röster om barns villkor

”Tidiga samhällsinsatser för att stärka barn och förebygga kriminalitet.” Det är underrubriken på *Jag hade ett vitt hjärta*, Barnombudsmannens årsbok 2023. Boken innehåller en rad förslag, och även många röster från barnen själva.

Sverige fyra på lista över rättsstater

DEN IDEELLA organisationen World Justice Project (WJP) arbetar för att stärka rättsstatens principer världen över. WJP sammanställer ett årligt index som mäter hur rättsstaten upplevs av medborgare i 140 länder, baserat på åtta faktorer:

- avgränsningar i regeringsmakten,
- frånvaro av korruption,
- transparent statsmakt,
- grundläggande rättigheter,
- ordning och säkerhet,
- tillämpning av regelverk,
- civilrätt och straffrätt.

I det sammanlagda indexet för 2022 hamnar Sverige på fjärde plats, efter Danmark, Norge och Finland. Bland EUs medlemmar hamnar Ungern först på plats 73, efter länder som Malawi och Jordanien.

Läs mer på www.worldjusticeproject.org

Organiserad brottslighet – nuläge och framtida hot

DEN ORGANISERADE BROTTSLIGHETEN utgör en alltmer kvalificerad motståndare. Digitaliseringen med ett flöde av nya digitala finansiella instrument skapar en global marknad för avancerade investeringsbedrägerier. Det är två framtidsshot som beskrivs i rapporten *Myndighetsgemensam lägesbild – organiserad brottslighet 2023*.

I rapporten ger nio myndigheter en gemensam och aktuell bild av läget inom organiserad brottslighet. Ämnen som tas upp är bland annat otillåten påverkan, välfärdsbrottslighet och kriminell påverkan i lokalsamhället.

Rapporten finns på www.ekobrottsmyndigheten.se

HISTORISKA RUTAN

Eva Andén – första kvinnliga advokaten

I **ADVOKATSAMFUNDETS** protokoll från 14 mars 1918 står det att "fröken Andén vore den första kvinna, som vunnit inträde i Sveriges Advokatsamfund". Eva Andén föddes 1886 och tog juristexamen i Uppsala 1912. De flesta dörrar var på den tiden stängda för kvinnliga jurister, men Eva Andén lyckades få en tjänst som tingsnotarie i Falun. Efter att hon invalts i Advokatsamfundet drev hon under många år Eva Andéns Advokatbyrå i Stockholm, med klienter som Selma Lagerlöf, Barbro Alving och Astrid Lindgren. Eva Andén avled 1970.

Sex studenter vid Uppsala universitet, fotograferade 1911. Eva Andén är fjärde kvinnan från vänster.

BILD: GÖTEBORGS UNIVERSITETSBIBLIOTEK

BILD: ISTOCK

NY UTREDNING OM BROTTSOFFERS RÄTT TILL ERSÄTTNING

REGERINGEN HAR TILLSATT en utredning som ska se över brottsoffers rätt till ersättning. Uppdragets utgångspunkt är att stärka brottsoffers ställning och förbättra deras möjligheter att få ersättning.

Tanken är att Brottsoffermyndigheten ska betala ut ersättning till brottsoffret direkt efter att en dom med beslut om skadestånd vunnit laga kraft. Brottsoffret behöver inte själv driva in skadeståndet.

– Vår förhoppning är att det på sikt kommer att innebära att det blir enklare för brottsoffer att få den ersättning de har rätt till, säger Brottsoffermyndighetens generaldirektör Anders Alenskär.

Säll är den som har till rättesnöre, att man nog bör tänka efter före.

TAGE DANIELSSON (1928–1985)

Nya lagar

Flera nya lagar började gälla 1 juli 2023. Här är några av dem:

SKÄRPT TERRORISTBROTTLAG

Det nya brottet "deltagande i terroristorganisation" har införts, vilket innebär att det nu är brottsligt att främja, stödja och även finansiera deltagande i terrororganisationer.

KROPPSVISITATION VID HÖGSKOLEPROV

Det fuskas på högskoleprovet. Nu blir det tillåtet att utföra kroppsvisitation både vid in- och utpassering i samband med provet.

SKÄRPT NARKOTIKALAG

Försök och förberedelse till att begå ringa narkotikabrott, till exempel genom att beställa droger på nätet, blir nu olagligt. Dessutom höjs minimistrafket för narkotikaförsäljning till sex månaders fängelse.

FRITT FRAM FÖR DANS

Kravet på danstillstånd på offentliga inrättningar från 1948 slopas, enligt beslut av en enhällig riksdag. Fritt fram att bjuda upp till dans alltså!

Ingen ska vara dömd för evigt

"Alla människor har något gott i sig", säger **SAMUEL LINDBERG**. Detta "goda" försöker Samuel hitta och bidra till att utveckla hos de människor han möter som frivårdsinspektör i Gävle. Inte alltid lätt, eftersom vägen ut ur kriminalitet och missbruk är både svår och smal.

P

PORTRÄTT

Samuel Lindberg

ÅLDER: 26.

GÖR: Frivårdsinspektör på Frivården i Gävle.

FAMILJ: Gift, två barn.

BOR: Villa norr om Gävle.

FRITID: Familj, fotboll och kyrkan.

MUSIK: Svensk hiphop.

”Arbeta med människor” blev svaret när Samuel Lindberg, 26, gjorde ett test inför sitt yrkesval. Och så blev det. Sedan två år tillbaka möter han regelbundet ett trettioårigt villkorligt frigivna eller dömda till skyddstillsyn.

– I början tänkte jag mycket på brotten som mina klienter hade begått. Men det ändrades ganska snabbt, nu ser jag en människa som är i behov av hjälp och stöd.

Frivårdens främsta uppgift är att lotsa människor till ett bättre liv, och förhindra att de begår nya brott.

– Vi gör upp en verkställighetsplan tillsammans med klienterna, där tanken är att vi ska minimera återfallsrisken, säger Samuel.

Den som döms till skyddstillsyn ska ha kontakt med frivården minst ett och max tre år. För den som är villkorligt frigiven baseras tiden på frivården på den ursprungliga påföljden, och kan variera i längd. För varje klient bedöms återfallsrisken, och den avgör hur ofta personen ska infinna sig på frivården. Det är alltså inga frivilliga möten det är fråga om i frivården.

– Vissa har inget intresse av att ta emot hjälp, då blir vi mest en kontrollfunktion. Vi är alltid redo att bistå, men viljan till förändring måste finnas hos människan själv, säger Samuel.

HJÄLP FINNS

Frivården kommer sällan i kontakt med de allra grövsta brottslingarna. Det är mycket narkotikabrott, stölder och misshandel. Alla möten med samhällets bak-

sida har väckt tankar hos Samuel.

– Många känner bara missbrukare och kriminella. De har fått negativa kommentarer hela livet och det har så klart påverkat deras självbild.

Inom frivården finns särskilda program, exempelvis för att hantera sexualbrott och våld i nära relationer. De har också ett nära samarbete med socialtjänst, psykiatri och arbetsförmedling.

– Min uppfattning är att för den som vill bryta en kriminell livsstil finns hjälp att få, även om alla inte kan få exakt vad de begär på en gång.

SMAL OCH SVÅR VÄG

Mest nöjd med jobbet är Samuel när han ser tydliga framsteg hos klienterna. Många, framför allt yngre, inser själva att de står vid ett vägskäl i livet. Men den goda vägen är smal och svår, för den innebär att de måste överge det gamla livet – ofta utan alternativ i form av jobb, bostad och schyssta vänner. I dessa lägen kan Samuels möten med klienterna få karaktären av terapeutiska stödsamtal.

– Kriminalvården har utvecklat olika verktyg som vi kan använda i samtalen, där det handlar om att de ska förändra sina tankemönster, till exempel att hantera impulsivitet, kortsiktigt tänkande och svårigheter att säga nej.

Att välja sina ord och ställa rätt frågor i samtalen är något Samuel vill utveckla vidare. Många har en självömkan attityd och en offermentalitet där de skyller alla misslyckanden på andra.

→ – Då vill jag ibland säga: ”Det är ditt liv och ditt ansvar, fokusera på det”. Men det är samtidigt en svår balansgång. Hur mycket krav ska jag ställa och hur förstående ska jag vara? Jag måste ju också bygga tillit, annars vänder de sig bort.

UNGDOMSÖVERVAKNING

År 2021 infördes ungdomsövervakning för personer mellan 15 och 17 år som begått brott. Tanken är att fylla en lucka mellan den lindrigare påföljden ungdomstjänst och den slutna ungdomsvården. Påföljden innebär skarpa regler, bland annat drogförbud och rörelserestriktioner med fotboja, där ungdomen måste hålla sig i hemmet, främst på helgkvällar och nätter. Två gånger per vecka träffar Samuel de som är dömda till ungdomsövervakning.

– Jag tror att påföljden kan fungera. Ju tidigare vi kan jobba med ungdomars problematik, desto bättre. Att låsa in en sextonåring på sluten ungdomsvård tillsammans med andra dömda är ingen bra kombo. Nu kan de bo hemma och fortsätta gå i skolan, vilket vi också kan kräva. Många tycker så klart att helgarresten är jobbig, de är ju vana att vara ute och ränna hela nätterna.

Samuel har studerat kriminologi på högskolan i Gävle under tre år. Han följer den

FOTO: KRIMINALVÅRDEN

Frivården – FAKTA

- Frivården är ett av myndigheten Kriminalvårdens ansvarsområden. De övriga två är fängelser och häkten.
- Det finns 33 frivårdskontor i Sverige och antalet klienter är ungefär 11 000. Merparten av de som döms till kriminalvård finns i frivården.
- Frivården övervakar klienter som är villkorligt frigivna, har skyddstillsyn, ungdomsövervakning, samhällstjänst eller övervakas med hjälp av fotboja.

Källa: www.kriminalvarden.se

ibland hetsiga debatten om brott och straff, men är försiktig med kriminalpolitiska ställningstaganden.

– Det finns ju en massa teorier om varför vissa blir kriminella. Det jag kan säga att väldigt få av dem jag möter har haft en trygg uppväxt. Många kommer från splittrade familjer med föräldrar som själva missbrukar. Det har varit ont om positiva förebilder.

FRIKYRKLIG

Kontrasten är stor till Samuels egen bakgrund. Han växte upp i Edsbyn i Hälsningsland, i en frikyrklig familj med mamma, pappa och tre äldre bröder.

– Mycket av ens värderingar grundas tidigt i livet. När jag var ung skulle det ha gjort ont i själen om jag hade slängt ett glasspapper utomhus. Vissa känner inte ens att det är fel att slå till någon annan.

Samuels kristna tro är fortfarande stark och han och hans fru är flitiga besökare i en frikyrkoförsamling i Gävle.

– Kristendomen handlar mycket om att hjälpa människor, om att alla kan bli förlåtna och få en ny chans. Det är inte upp till oss att döma någon människa för evigt.*

TEXT & BILD: Thomas Östlund

Möt Sveriges yngsta nämndeman

Endast någon vecka efter sin 18-årsdag blev Saga Wikbladh invald som nämndeman av kommunfullmäktige i Falun. Nu har hon redan suttit med i ett tjugotal förhandlingar vid Falu tingsrätt.

Hej Saga, du är Sveriges yngsta nämndeman.

Hur känns det?

Vad roligt. Jag miss-tänkte nästan att jag var Sveriges yngsta men var inte riktigt säker. Det känns väldigt kul att ni vill uppmärksamma mig, både med tanke på min ålder och att jag som ung kvinna tar plats i vår domstol.

Om vi tar det från början. Hur kommer det sig att du ville bli nämndeman?

Tankarna på att bli nämndeman har faktiskt funnits länge. Min mamma är nämndeman så hon har berättat hur det är och hur det fungerar. När jag fick chansen att bli invald tvekade jag aldrig.

Kan du berätta hur det gick till när du blev invald?

Allt gick väldigt fort. Jag blev invald via ett så kallat fyllnadsval i september 2022. Det började med att jag hade ett möte med valberedningen i vårt parti som sedan nominerade mig till nämndeman. Därefter blev jag invald.

Hur har din omgivning, familj och kompisar reagerat på att du är nämndeman?

Många blev ganska chockade och jag fick kommentarer som: "Du får inte handla på Systembolaget men du får döma folk i rätten." Och det kan ju låta konstigt men samtidigt så ska det vara ett representativt urval av det svenska folket och då måste även de unga ta plats. Men i det stora hela har de flesta varit väldigt stöttande och peppande. Jag går sista året på ekonomiprogrammet med juridikinriktning och mina lärare tycker att det är väldigt roligt att jag är nämndeman. **Är det inte svårt att kombinera uppdraget med studierna?**

Nej, det har fungerat fint. Jag talar om för tingsrätten vilka dagar som passar. Jag har också en bra dialog med mina lärare och rektor, så om jag har behövt ta ledigt har det inte varit några problem.

Du har redan deltagit i över tjugoförhandlingar. Hur är det att vara med att döma?

Saga Wikbladh, ung nämndeman vid Falu tingsrätt.

Det är roligt och spännande och jag ser det som världens erfarenhet. Men det är också tufft ibland. Något man snabbt fick lära sig är att det är skillnad på vad man tycker och känner och på vad som faktiskt är bevisat. Trots att man får se många tragiska människooden, så det är också utvecklande och du växer med uppdraget.

Hur ser överläggningen ut efter en förhandling?

Det är mycket friare än vad jag trodde att det skulle vara. Domaren inleder diskussionen och går igenom de juridiska riktlinjerna. Men sen är det högt i tak och alla får komma till tals. Trots att jag oftast är ensam ung

kvinna bland äldre män som suttit i flera decennier så blir jag ändå lyssnad till.

Medelåldern bland våra nämndemän är idag 61 år. Hur kan vi locka fler unga?

Ett sätt är att uppmärksamma oss unga nämndemän, även om vi är få. Sen behöver vi nå ut med information om vad en nämndeman är och hur rättssystemet ser ut.

I år är det val av nämndemän för perioden 2024–2027. Hur ser du på framtiden?

Jag kommer absolut söka till nämndeman igen. Mitt mål är att i framtiden utbilda mig till jurist. *

TEXT: Sophia Andersson

120 000 anmälda brott mot barn kartlagda

Misshandel är den vanligaste brottstypen barn utsätts för. För de yngsta barnen är gärningspersonen ofta en man i barnets närhet. Det framgår av en ny stor studie från Brottsförebyggande rådet, Brå.

Barn som utsätts för brott upprör och berör, det kan inte minst många nämndemän i domstolarna vittna om. Nu har Brottsförebyggande rådet, Brå, gjort en stor studie om anmälda brott mot barn i åldern 7–15 år. Studien omfattar 120 000 anmälda brott mellan 2018 och 2020. Ungefär 2,5 procent av alla barn i åldersgruppen förekommer dessa tre år i målsägarstatistiken. Här är några resultat från rapporten:

• MISSHANDEL STÖRSTA BROTTSTYPEN

Misshandel står för 38 procent av alla anmälda brott mot barn. Bland pojkar och yngre barn (7–9 år) är ungefär hälften av brotten misshandel. Den näst vanligaste brottstypen är olaga hot, följt av ofredande.

• FYRA BROTTSSARENOR

Det finns fyra huvudsakliga arenor där barn utsätts för brott: Hemmet, offentliga miljöer, sociala medier och skolan. Brott mot flickor sker i högre grad på sociala medier, medan brott mot pojkar i högre grad sker i skolan. Bland de yngsta är hemmet den vanligaste brottsplatsen.

• OFTAST MANLIGA FÖRÖVARE

Tre fjärdedelar av gärningspersonerna är män

eller pojkar. Cirka 20 procent av gärningspersonerna är barnets vårdnadshavare, med en stor övervikt av män. Misshandelsbrotten mot de yngsta handlar ofta om upprepat fysiskt och psykiskt våld av en närstående.

• BOSTADSORT HAR BETYDELSE

Flest polisanmälda hot- och våldsbrott per 1 000 barn sker i bostadsområden med stora socioekonomiska utmaningar. Här är det också vanligare att barn utsätts för upprepade brott. För sexualbrott ser det annorlunda ut. Här är det en högre andel anmälda brott i socioekonomiskt blandade områden.

I sina reflektioner över rapporten påpekar Brå att studien avser anmälda brott, och att det sannolikt finns ett stort mörkertal. Brå lyfter också fram de barn som utsätts för upprepade brott i hemmet. ”Det framstår som särskilt viktigt att de mest utsatta och sårbara barnen upptäcks, skyddas och erbjuds stöd”, skriver Brå. Andra fenomen som lyfts fram är sexualbrott mot flickor och den stora roll som sociala medier har i den brottslighet barn utsätts för. *

TEXT: Thomas Östlund

Rapporten *Polisanmälda brott mot barn i åldern 7–15* år finns att läsa och ladda ner på www.bra.se.

BILD: ISTOCK

Fler medlemmar men hur?

Medlemmarna är grunden för alla ideella föreningar. Utan medlemmar, ingen förening! Men hur ska man då få människor ta steget att bli medlem? Nämndemännens Riksförbund har i en enkät frågat lokalföreningarna hur de arbetar med medlemsrekrytering. Utifrån svaren kommer här några ledtrådar till hur medlemsantalet i föreningen kan växa.

DIALOG

Mun till mun-metoden är oöverträffad när det gäller att rekrytera nya medlemmar. Att nämndemännen är en begränsad grupp som träffas i domstolen underlättar så klart. Men det förutsätter att några vill agera "ambassadörer", till exempel genom att aktivt bjuda in kollegerna när de ses i nämndemannarummet. Mun till mun kan även ske via telefon. Flera nämndemannaföreningar ringer till nya nämndemän – och även till "gamla" medlemmar som glömt att betala medlemsavgiften.

INFORMERA I OLIKA KANALER

Att föreningens syns och hörs i olika sammanhang är viktigt. Här är några förslag:

- Skicka välkomstbrev från föreningen till alla nya nämndemän.
- Håll hemsidan aktuell och uppdaterad. Varje lokalförening har en plats på www.nmrf.se, där de kan lägga in information.
- Exponera föreningen i nämndemannarummet, till exempel genom broschyrer, affisch, roll up och tidningen Nämndemannen.
- Informera om föreningen vid de utbildningar och träffar för nämndemän som domstolen anordnar.

VARFÖR BLI MEDLEM?

Varför ska jag bli medlem? Frågan kan komma, och för den som rekryterar är det bra att ha svar! Att locka med intressanta aktiviteter i lokalföreningen är kanske det bästa argumentet. Även om de flesta föreningar önskar att alla medlemmar ska vara aktiva, är

HÄR FINNS MATERIAL

RÅD OCH DÅD OM MEDLEMSREKRYTERING

Att rekrytera fler medlemmar – men hur? är en skrift av Håkan Welin, kansliansvarig på Nämndemännens Riksförbund. Skriften har underrubriken "råd och dåd till lokalföreningar inom NRF i rekryteringsarbetet".

Beställ från Nämndemännens Riksförbunds kansli. E-post: kansli@nmrf.se

INFORMATIONSBROSCHYR

På Nämndemännens Riksförbunds hemsida finns en informationsbroschyr att ladda ner, med fakta om förbundet och skäl till att vara med.

det så klart inget krav. Även den som "bara" vill visa sitt stöd till Nämndemännens Riksförbund är så klart välkommen.*

TEXT: **Thomas Östlund**

BILD: ANNA NORDSTRÖM

Växjö tingsrätt.

Kronoberg syns på hemsidan

EN AKTIV HEMSIDA är guld värd för alla föreningar – även lokala nämndemannaföreningar. Här kan man samla information om genomförd och planerad verksamhet. På www.nmrf.se beskriver Kronobergs nämndemannaförening "planerad

kompetensutveckling 2023–2024". Närmast på tur står ett studiebesök på häktet i Växjö. Annat som planeras i Kronoberg är aktiviteter om gränspolis, åklagarkammaren samt Tullverket med besök i Blekinge.

med **dna** som bevis

Dna har de senaste årtiondena revolutionerat jakten på brottslingar, på samma sätt som fingeravtryck gjorde hundra år tidigare. Här några frågor och svar om dna-bevisning. Tekniken går hela tiden framåt, vilket leder till nya frågor och dilemman.

VAD ÄR DNA?

Dna är en trådliknade molekyel som finns i kroppens celler. Dna kan liknas vid ett genetiskt fingeravtryck. Varje person (utom enäggstvillingar) har en unik dna-profil.

VAR FINNS DNA?

Dna finns i allt biologiskt material som en människa lämnar efter sig, som kroppsvätskor, blod, sperma och hudrester. Ett dna-prov görs ofta genom ett salivprov i munnen med en skumgummiförsedd pinne.

NÄR BÖRjade DNA ANVÄNDAS I BROTTsutREDNINGAR?

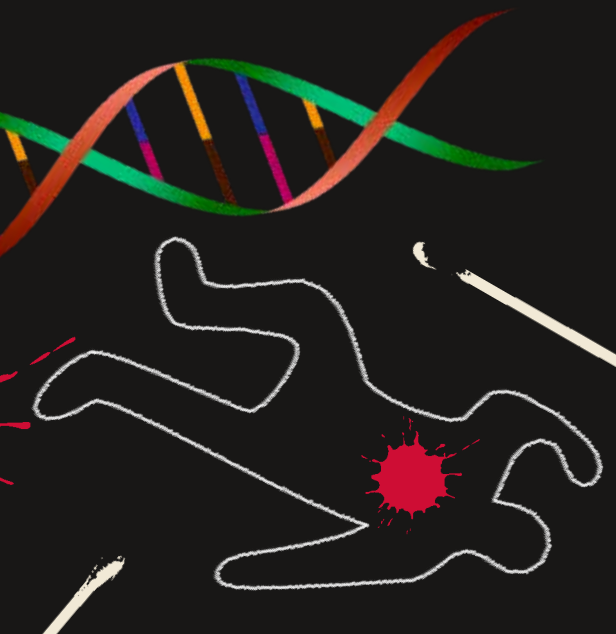
Den första rättsliga användningen skedde i England 1984. I slutet av 1980-talet introducerades dna i det svenska rättssystemet och 1989 kom första fällande domen i Sverige med dna-spår som huvudsaklig bevisning. Fram till 1991 skickades alla dna-spår till England för analys.

HUR ANVÄNDs DNA I BROTTsutREDNINGAR?

Enkelt uttryckt jämförs dna som hittats på brottsplatsen, och kan kopplas till brottet, med en misstänkt persons dna. Det här förutsätter att den misstänkte är gripen eller finns i polisens dna-register. Det är Nationellt forensiskt centrum inom polisen som utför analyserna. Dna kan också användas för att identifiera personer, till exempel okända brottsoffer.

VILKA FELKÄLLOR FINNS VID DNA-BEVISNING?

Kontaminering kan förekomma, vilket innebär att olika dna-prover oavsiktligt blandas, till exempel när dna hanteras på brottsplatsen. Tidigare krävdes en stor mängd dna för att fastställa identiteten. I takt med att tekniken att spåra dna förfinas, uppstår nya felkällor. Även om dna från en brottsplats kan kopplas till en person, är det inte säkert att just den personen har avsatt spåret. Advokaten och forskaren Johanna Björkman har lyft fram frågan om sekundär överföring, det vill säga att man hittar dna, till exempel på ett vapen, från en person som tidigare hanterat vapnet men inte varit på brottsplatsen. Björkman menar att det är läge för domstolarna att vara mer kritiska när man bedömer dna-analysernas bevisvärde.

VAD ÄR DNA-REGISTER?

Det är register som samlar uppgifter om människors dna. I Sverige finns tre slags register hos polismyndigheten:

- **Utredningsregistret** innehåller dna-profiler över personer som är skäligen misstänkta för brott som kan ge fängelse. Uppgifterna tas bort om personen inte längre är misstänkt.
- I **Dna-registret** finns dna-profiler på personer som har dömts till annan påföljd än böter. Uppgifterna tas bort när personen inte längre finns i belastningsregistret.
- **Spårregistret** innehåller dna-spår från brottsplatser, där ingen träff mot person kunnat fastställas. Dessa dna-spår sparas i upp till 70 år.

Reglerna för dna i brottsbekämpning och för dna-register skiftar mellan olika länder.

Många människor skickar numera frivilligt in sitt dna till kommersiella släktdatabaser

Linköpingsmördare upptäckt med dna

ETT UPPMÄRKSAMMAT RÄTTSFALL på senare år är dubbelmordet i Linköping. I oktober 2004 knivmördades en 8-årig pojke och en 56-årig kvinna. Man kunde säkra dna kopplad till gärningspersonen, utan att hitta en matchning i något register. Ingen person greps. 16 år senare upptäcktes och fällades Daniel Nyqvist för mordet. Han upptäcktes med hjälp av en databas för dna-släktforskning kombinerat med familjesökning på historiska personer med dna som liknade det man funnit på brottsplatsen.

Vi är alla neandertalare

DNA-FORSKNING BERÖR långt ifrån enbart brottsbekämpning. Svante Pääbo fick förra årets nobelpris i medicin, efter att ha kartlagt neandertalmänniskans arvs massa. Upp-täckten visar att vi människor (i alla fall vi som en gång utvandrade från Afrika) bär genetiska spår av neandertalarna, som dog ut för 30 000 år sedan. Det betyder att vi, homo sapiens, och neandertalarna fick barn med varandra.

för att ta reda på sitt ursprung. Registrering av dna-profiler reser frågor om balansen mellan personlig integritet och brottsbekämpning.*

TEXT: Thomas Östlund

Mer om Johanna Björkmans forskning i Dagens Juridik, 2022-03-18 och i Advokaten, nr 2, 2023.

Utredningsförslag öppnar för nya register

BIOMETRIUTREDNINGEN (SOU 2023:32) som presenterades i juni föreslår att dna-baserad släktforskning ska tillåtas för att spåra gärningspersoner vid mord och grova våldtäktsbrott. Det var så polisen lyckades lösa dubbelmordet i Linköping (se ovan). Metoden har inte använts sedan dess, eftersom Integritetsskyddsmyndig-

heten fann att metodens behandling av personuppgifter stred mot lagen. Utredningen menar att biometriskt material som dna, fingeravtryck och ansiktsciklur ska få registreras och användas i ökad omfattning än idag.

Utredningen föreslår att förslagen ska träda i kraft den 1 januari 2025.

FOTO: ISTOCK

MEDLEMSYSTEM PÅ GÅNG

FÖRBUNDSSTÄMMAN 2022 beslutade att inrätta ett gemensamt medlemssystem för Nämndemännens Riksförbund. Nu har förbundsstyrelsen beslutat att teckna avtal med **För-
eningssupport** och använda deras system. Utbildningar för representanter från lokalföreningarna kommer att genomföras, i takt med att systemet implementeras. *

Stämman 2024

VÅREN 2024 är det dags för förbundsstämma i Nämndemännens Riksförbund. Förbundsstyrelsen har beslutat att stämman kommer att äga rum i Stockholmsområdet. Nämndemännens Riksförbund har stämma vart annat år. *

RÄTTELSE

DET BLEV FEL bildtext på sidan 13 i Nämndemannen nr 2.23. Personerna på bilden är Szilárd Rado och Camilla Murray vid Södertörns tingsrätt. Vi beklagar.

FOTO: ISTOCK

Gilla oss på Facebook!

Nämndemännens Riksförbund finns på Facebook. Nyheter publiceras löpande, vilket gör det smidigare för dig att ta del av viktiga händelser och datum. Gillar du "Nämndemännens Riksförbund NRF" får du automatiskt våra nyhetsuppdateringar.

Läs och sprid Nämndemannen

TIDNINGEN Nämndemannen skickas inte som tidigare hem till nämndemannen, på grund av att vi inte har tillgång till hemadresser.

Ta ditt exemplar – och hjälp att sprida tidningen till andra!

Redaktionen

Håll koll på hemsidan

På www.nmrf.se hittar du bland annat gamla nummer av tidningen Nämndemannen, förbundets nyhetsbrev och information om lokalföreningarna.

DET HÄR ÄR NÄMDEMÄNNENS RIKSFÖRBUND:

- Är en ideell, opolitisk och religiöst obunden förening med cirka 3 000 medlemmar.
- Har en bred lokal verksamhet i 51 lokala nämndemannaföreningar.
- Bidrar till ökad kompetens och

gemenskap bland nämndemännerna.

- Bevakar och tillvaratar nämndemännens intressen genom kontakter med riksdag, regering, regioner, kommuner och statliga myndigheter.
- Arbetar för att förbättra nämndemännens villkor, vad gäller arvoden, utbildning etc.

- Är remissinstans i frågor som berör rättsväsendet.
- Bildar opinion för nämndemannasystemets givna plats i en modern demokrati.
- Ger ut tidningen Nämndemannen och driver webbplatsen www.nmrf.se.

KORTA FAKTA OM NÄMNDEMANNASYSTEMET

- Det finns cirka 8 000 nämndemän i Sverige. De avlägger domare och dömer i allmän domstol (tingsrätter och hovrätter) samt i allmän förvaltningsdomstol (förvaltningsrätter och kammarrätter).
- En nämndemans röst väger lika tungt som jurist-domarens för hur målet avgörs.
- Nämndemän nomineras av de politiska partierna. Kommunfullmäktige och regionfullmäktige utser nämndemännen utifrån partiernas styrka i kommuner och regioner.
- Nämndemannauppdraget är opolitiskt, och nämndemännen representerar inte sina partier. Nämndemännen ska följa lagen när de dömer.
- Nämndemännen utses vart fjärde år, året efter de allmänna valen. Det varierar hur ofta en nämndeman tjänstgör, 10–20 gånger per år är vanligt.
- Varje nämndeman ska genomgå obligatorisk utbildning.
- Nämndemännens arvode är 680kr/dag, för tjänstgöring mer än tre timmar. De har även rätt till ersättning för inkomstförlust.
- Nämndemannasystemet i Sverige har anor från 1200-talet. Ordet nämndeman är från medeltiden, då byäldste namngav de som skulle sitta vid tinget (Nämnda män = nämndemän). Lekmän (juridiskt oskolade) i domstolar finns i många länder, i skiftande former.

NÄMNDEMÄNNENS RIKSFÖRBUND

Adress Ågatan 15C,
749 35 Enköping

E-post kansli@nmrf.se

Kansliansvarig Håkan Welin
Webbplats www.nmrf.se

Facebook Nämndemännens
Riksförbund NRF

Bankgiro Nämndemännens
Riksförbund 5360-9855

PRENUMERATION

Prenumeration: 120 kronor per år (fyra nummer).

Lösnummer: 40 kronor. **För prenumeration:** kontakta NRF:s kansli (se ovan).

Förbundsordförande

Stefan Blomquist,
stefan.blomquist@nmrf.se.

Förbundsstyrelsen presenteras på www.nmrf.se.

Valberedning Lotta Björklund (sammankallande)
lotta.bjorklund@nmrf.se

REDAKTÖREN

Förklara – inte försvara

SOCIALA ARVET var ett begrepp jag minns från min ungdom. Det var läkaren Skå-Gustav Jonsson (1907–1994) som myntade uttrycket. Han kallades så, eftersom han drev barnhemmet i Skå utanför Stockholm.

”Många kommer från splittrade familjer med föräldrar som själva missbrukar. Det har varit ont om positiva förebilder.” Det säger frivårdsinspektör Samuel Lindberg som du möter i det här numret av Nämndemannen. Hans ord får mig att minnas Skå-Gustavs ”sociala arv”. Om detta fortfarande förklarar missbruk och kriminalitet, borde nästa fråga vara: Hur kan vi som enskilda människor – och som samhälle – bidra till att bryta detta sociala arv?

MEN, KANSKE NÅGON undrar, varför ska man försöka förklara brottslighet? Förminskar vi inte då det ansvar vi alla har våra handlingar? Självklart bär vi alltid ansvar för det vi gör. Men att försöka förstå kriminaliteten, är något annat än att acceptera en brottslig handling. Förklara är inte samma sak som att försvara.

Jag har inget svar på frågan hur det sociala arvet kan brytas, men kanske handlar det om att ge alla barn så goda och likvärdiga förutsättningar som möjligt. Och, för att tala med Samuel Lindbergs ord, om fler ”positiva förebilder”.

Thomas Östlund

CHEFREDAKTÖR

POSTTIDNING B

Returadress: Nämndemännens Riksförbund

Ågatan 15 C, 749 35 Enköping

Kom med du också!

Ditt medlemskap i Nämndemännens Riksförbund är en röst för nämndemannasystemets givna plats i ett modernt samhälle. Som medlem bidrar du till arbetet med att förbättra villkoren för oss nämndemän.

Vill du delta i vår verksamhet finns många möjligheter, i någon av våra lokalföreningar över hela landet.

LOKALA NÄMNDEMANNAFÖRENINGAR

REGION 1

- Luleå Nämndemannaförening
- Skellefteå Nämndemannaförening
- Umeå Nämndemannaförening

REGION 2

- Nämndemannaföreningen vid Ångermanlands tingsrätt
- Jämtlands Läns Nämndemannaförening
- Sollefteå Nämndemannaförening
- Sundsvalls Nämndemannaförening

REGION 3

- Dalarnas Nämndemannaförening
- Falu Domstolars Nämndemannaförening
- Gästrik Nämndemannaförening
- Hälsinge Nämndemannaförening

REGION 4

- Enköping-Håbo Nämndemannaförening
- Upplands Nämndemannaförening
- Västmanlands Nämndemannaförening
- Värmlands Nämndemannaförening
- Örebro Läns Nämndemannaförening

REGION 5

- Nämndemannaföreningen vid Förvaltningsrätten i Stockholm
- Gotlands Nämndemannaförening
- Nämndemannaföreningen i Attunda tingsrätt
- Nämndemannaföreningen vid Kammarrätten i Stockholm
- Solna Nämndemannaförening
- Stockholms Nämndemannaförening (Stockholms tingsrätt)
- Nämndemannaföreningen vid Svea hovrätt i Stockholm
- Södertälje Nämndemannaförening
- Södertörns Nämndemannaförening

REGION 6

- Eskilstuna Strängnäs Nämndemannaförening
- Linköpings Nämndemannaförening
- Norrköpings Nämndemannaförening
- Nyköpings Nämndemannaförening

REGION 7

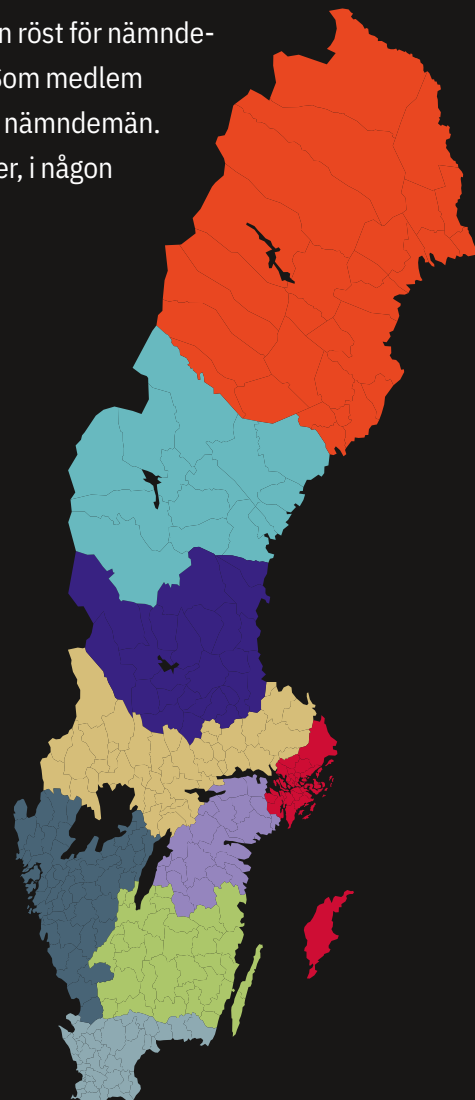
- Alingsås Nämndemannaförening
- Göteborgsregionens Nämndemannaförening
- Halmstads Nämndemannaförening
- Norra Dal Nämndemannaförening
- Skaraborgs Nämndemannaförening
- Uddevalla Nämndemannaförening
- Vänersborgs Nämndemannaförening

REGION 8

- Eksjö Nämndemannaförening
- Jönköpings Nämndemannaförening
- Kalmar-Ölands Nämndemannaförening
- Kronobergs Nämndemannaförening
- Oskarshamns Nämndemannaförening

REGION 9

- Blekinge Nämndemannaförening
- Helsingborgs Nämndemannaförening
- Nämndemannaföreningen vid Hovrätten över Skåne och Blekinge
- Hässleholms Nämndemannaförening
- Kristianstads Nämndemannaförening
- Lunds Nämndemannaförening
- Förvaltningsrätten i Malmö Nämndemannaförening
- Malmö Nämndemannaförening
- Ystads Nämndemannaförening

Välkommen till Nämndemännens Riksförbund!

HUR BLIR JAG MEDLEM? Enklast är att gå in på www.nmrf.se under fliken "Medlem". Där finns all information du behöver.

